

مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
سال چهارم، شماره‌ی ۱۵، زمستان ۱۳۹۴
صفحات ۱۷۰-۱۸۸

سنجش حمایت ساکنین روستایی از توسعه‌ی گردشگری در روستاهای مناطق جنگلی و عوامل موثر بر آن^۱

ناصر علیقلی‌زاده فیروزجایی^۲

آرزو قنبرزاده اشعری^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۲/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۹/۱۳

چکیده

با توجه به آنکه نقش ساکنین محلی در تصمیم‌گیری‌های مربوط به توسعه‌ی گردشگری کلیدی است. از این رو قدرت تأثیر گذار ساکنین و تبلور آن به صورت همکاری و استقبال از گردشگران، در جهت موفقیت و پایداری توسعه‌ی گردشگری امری ضروری است. هدف این تحقیق، شناخت میزان حمایت ساکنان روستاهای مناطق جنگلی دهستان سجادرود از توسعه‌ی گردشگری و تبیین عوامل موثر بر سطح حمایت است. این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی مبتنی بر پیمایش است. داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها از طریق پرسشنامه و مصاحبه، جمع‌آوری شده است. جامعه‌ی آماری این تحقیق، ۱۸۸۵ سرپرست خانوار می‌باشد و از این تعداد، ۲۵۰ نفر از سرپرستان خانوارها به عنوان جامعه‌ی نمونه در نظر گرفته شدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و آزمون‌های آماری استنباطی از قبیل آزمون همبستگی پیرسون، کرامر و اسپیرمن و مدل رگرسیون گام به گام استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد ساکنین روستاهای مناطق جنگلی در حد بالایی از توسعه‌ی گردشگری حمایت می‌کنند. در این رابطه سطح حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری با متغیرهای نظیر سن و نوع شغل رابطه معناداری دارد. علاوه بر آن، نگرش ساکنین از اثرات و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی تأثیر مستقیم (مثبت) و معنادار و نگرش ساکنین از اثرات و پیامدهای زیست محیطی تأثیر معکوس (منفی) و معنادار بر سطح حمایت نسبت به

^۱ این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد با عنوان «سنجش میزان حمایت و مشارکت جامعه‌ی میزبان از توسعه‌ی گردشگری در روستاهای جنگلی (مطالعه‌ی موردی: دهستان سجادرود شهرستان بابل» است که در دانشگاه مازندران نوشته شده است.

^۲ نویسنده مسئول: استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه مازندران (n.firouzaie@umz.ac.ir)

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد اکوتوریسم، دانشگاه مازندران

توسعه‌ی گردشگری در روستاهای مناطق جنگلی داشته است. همچنین در بین مولفه‌ها، بیشترین تاثیر بر حمایت ساکنین، مربوط به نگرش ساکنین از اثرات و پیامدهای اقتصادی بوده است.

واژگان کلیدی: توسعه‌ی پایدار گردشگری، حمایت جامعه‌ی میزبان، مناطق جنگلی، نواحی روستایی، دهستان سجادرود.

مقدمه

مناطق جنگلی به عنوان اکوسیستمی شکننده و آسیب پذیر با جاذبه‌های فراوان گردشگری برای توسعه‌ی طبیعت گردی و در برخی از مناطق دنیا به عنوان قلمرویی برای سکونت جوامع محلی کوچک (ساکن در جنگل) از اهمیت بالایی، برخوردار است، بنابراین مدیریت و برنامه ریزی توسعه‌ی گردشگری مبتنی بر اجتماع محلی در حوزه‌های مذکور، به منظور توسعه‌ی موفقیت آمیز گردشگری ضروری می‌نماید (فونت ۱، ۲۰۰۰؛ پریسکین ۲، ۲۰۰۱؛ دنگ ۳ و همکاران، ۲۰۰۲؛ میهالیک ۴، ۲۰۰۰؛ کیچپر ۵، ۲۰۰۳). نکته مشترکی که در ادبیات گردشگری پایدار وجود دارد این است که رویکرد مبتنی بر اجتماع محلی، از الزامات توسعه‌ی گردشگری پایدار است به همین دلیل مشارکت اجتماع محلی هسته اصلی مقصد یا محصول گردشگری برای صنعت گردشگری موفق است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۱۷۴). همچنین برنامه ریزی براساس رویکرد توسعه‌ی گردشگری پایدار دارای اصول و چارچوب‌هایی در جهت حفظ منابع طبیعی - گردشگری، توزیع منافع عادلانه گردشگری در میان ساکنین محلی و استقبال و مهمان نوازی آنها از گردشگران و رضایتمندی گردشگران می باشد. از آنجا که یکی از مولفه‌های کلیدی در جهت توسعه‌ی پایدار گردشگری، کسب حمایت جامعه‌ی محلی و نگرش مثبت آنان به توسعه‌ی گردشگری است، محققان بر این باورند که نقش ساکنین محلی یا جامعه‌ی میزبان در تصمیم گیریهای مربوط به توسعه‌ی گردشگری بسیار پررنگ و کلیدی است. به طوری که قدرت تاثیر گذار ساکنین در هر مقصدی و تبلور آن به صورت همکاری و استقبال از گردشگران، در جهت موفقیت و پایداری هر پروژه توسعه‌ی گردشگری ضروری است (لی^۶، ۱۹۸۸). بدین ترتیب شناخت و درک تنوع عقاید، طرز فکر و تصور جامعه‌ی محلی در رابطه با توسعه‌ی گردشگری گامی پایه‌ای در برنامه‌ریزی توسعه‌ی گردشگری پایدار محسوب می‌شود. مطالعات نشان می‌دهند جامعه‌ی محلی مقصد، مهمترین گروه تاثیرگذار ذینفع در فرایند توسعه‌ی گردشگری می‌باشد از این رو در راستای دستیابی به توسعه‌ی گردشگری پایدار، ساکنین محلی باید به صورت فعال در فرایند توسعه‌ی گردشگری درگیر شوند (قدمی و غلامیان بایی، ۱۳۹۳: ۲۷).

¹ Font

² Priskin

³ Deng

⁴ Mihalic

⁵ Kuijper

⁶ Lee

مطالعات نشان می‌دهد زمانی می‌توان از پتانسیل حمایت جامعه‌ی محلی بهره برد که نگرش آنان نسبت به اثرات گردشگری مثبت باشد درک و حتی پیش بینی نگرش ساکنین از توسعه‌ی گردشگری و عواملی که می‌تواند عکس العمل آنها را تحت تاثیر قرار دهد در دستیابی به حمایت ساکنین برای توسعه‌ی گردشگری ضروری است (وئوقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۶). لذا با توجه به اهمیت میزان حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری، تحقیق حاضر تلاش دارد این مساله را به طور موردی در روستاهای جنگلی دهستان سجادرود مورد بررسی قرار دهد. این دهستان که در بخش بندپی شرقی و در جنوب شهرستان بابل قرار دارد، به دلیل وجود جاذبه‌های طبیعی نظیر جنگل، آبشارها و غیره و روستاهای پراکنده در داخل مناطق جنگلی با جاذبه‌های فرهنگی ویژه، از قبیل آداب و رسوم و شیوه فعالیت‌های اقتصادی و غیره در چند سال اخیر، مورد توجه گردشگران داخلی قرار گرفت. اما با توجه به این که این منطقه به لحاظ گردشگری در مراحل اولیه قرار دارد و نوع توسعه‌ی گردشگری خودجوش و بدون برنامه، است لذا در راستای تحقق اهداف توسعه‌ی گردشگری پایدار در منطقه، شناخت میزان حمایت ساکنین و عوامل اثرگذار بر میزان حمایت مهم می‌نماید در راستای این هدف، سوال تحقیق بدین شرح است: میزان حمایت ساکنین مناطق جنگلی از توسعه‌ی گردشگری در چه حدی است و تحت تاثیر چه عواملی قرار دارد؟

پیشینه تحقیق

به طور کلی تحقیقاتی که تاکنون در خصوص این موضوع صورت گرفته است نشانگر آن است که بین ویژگی‌های جمعیت شناختی و سطح حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری، رابطه وجود دارد در این رابطه برخی از مطالعات حاکی از آن است که ویژگی‌های جمعیت شناختی می‌تواند میزان حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری را پیش بینی کند. به عنوان مثال توسعه‌ی گردشگری در منطقه‌ای که ساکنین آن عمدتاً جوان (هارالامبوپولاس^۱ و پیزام^۲، ۱۹۹۶؛ ویبور^۳ و لوتون^۴، ۲۰۰۱)، ثروتمند (پیزام، ۱۹۷۸؛ هارالامبوپولاس و پیزام، ۱۹۹۶) و تحصیل کرده (کورس-آ^۵، ۱۹۹۸؛ تی^۶ و همکاران، ۲۰۰۲) هستند از سوی ساکنین بیشتر مورد حمایت قرار می‌گیرد. به طور مشابه، شواهد حاکی از آن است که ساکنین مرد در مقایسه با زن از گردشگری بیشتر حمایت می‌کنند (پیزام، ۱۹۷۸؛ موسن^۷ و چینه^۸، ۲۰۰۰).

^۱ Haralambopoulos

^۲ Pizam

^۳ Weaver

^۴ Lawton

^۵ Korc- a

^۶ Tey

^۷ Mason

^۸ Cheyne

کووان ۱ و آکان ۲ (۲۰۰۵) در مقاله خود با عنوان نگرش‌های ساکنین به اثرات عمومی و وابسته به گردشگری جنگل: نمونه مورد مطالعه‌ی بلک، آنتالیا، به این نتیجه رسیدند که ساکنین نگرش‌های مساعدی نسبت به توسعه‌ی گردشگری در منطقه دارند، اما آنها همچنین نشان دادند که به طور گسترده نگران اثرات منفی گردشگری هم هستند و در نهایت واکنش‌ها به طور یکنواخت نشان دهنده این مطلب است که اثرات زیست محیطی مربوطه عموماً به صورت منفی درک شده‌اند (کووان و آکان، ۲۰۰۵: ۶۹۱). نانکو^۳ و گورسوی^۴ (۲۰۱۲) در مقاله خود با عنوان حمایت‌های ساکنین از گردشگری از منظر هویت در جزایر ایسلند، به این نتیجه رسیدند که در این جزیره، گردشگری مورد حمایت ساکنین است. بولی^۵ و همکاران (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با عنوان توانمندسازی و نگرش‌های ساکنین نسبت به گردشگری مبین آن است که، توانمندسازی روانشناختی و منافع اقتصادی شخصی تاثیر مثبت و مستقیم بر روی حمایت گردشگری دارد (بولی و همکاران، ۲۰۱۴: ۳۳). محمدتقی رهنمایی و همکاران در مطالعاتشان در خصوص بررسی ظرفیت تحمل حوزه مقصد گردشگری کلاردشت با تاکید بر جامعه‌ی میزبان به این نتیجه رسیدند که از بعد جامعه‌ی میزبان حوزه کلاردشت در رابطه با نوع گردشگران خود ظرفیت تحمل متفاوتی دارد به طوری که با توجه به عملکرد گردشگران خانه دوم، ظرفیت تحمل حوزه به آستانه خود رسیده است اما در رابطه با گردشگران با اقامت حداقل یک شب، اشباع آستانه ظرفیت تحمل مورد تایید نمی‌باشد (رهنمایی و همکاران، ۱۳۸۷، ۱۷). مطالعات وثوقی و همکاران (۱۳۹۰) در رابطه با نگرش جامعه‌ی روستایی به گردشگری در منطقه رودبار قصران در ایران نشان می‌دهد که اگرچه درک تاثیرات مثبت گردشگری، ساختاری است و قویترین ارتباط را در تعیین نگرش و حمایت از توسعه دارد اما ساختارهای دیگر نیز دخیل‌اند که باید به آنها توجه کرد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۳) مطالعات علیقلی‌زاده فیروزجایی و همکاران تحت عنوان سنجش نگرش و گرایش جامعه‌ی میزبان به توسعه‌ی گردشگری در نواحی روستایی مناطق بیابانی و کویری بیانگر آن است که اگرچه ساکنین مناطق روستایی به طور کلی از توسعه‌ی گردشگری حمایت زیادی می‌کنند اما به لحاظ میزان حمایت، روستاهای با سطح گردشگرپذیری بیشتر، حمایت بیشتری از روستاهای کمتر گردشگر پذیر داشته‌اند و تفاوت به لحاظ میزان حمایت معنادار است (علیقلی‌زاده فیروزجایی و همکاران، ۱۳۹۳، ۳۷). به طور کلی مطالعاتی که تاکنون در این خصوص انجام شده است نشان می‌دهد که سه عنصر اصلی درگیر در روند تبادل توسعه‌ی گردشگری، نگرش ساکنین از اثرات محیطی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی هستند (جورسکی^۶ و گورسوی^۷، ۲۰۰۴؛ نانکو^۸ و

^۱ Kuvan

^۲ Akan

^۳ Nunkoo

^۴ Gursoy

^۵ Boley

^۶ Jurowski

^۷ Gursoy

^۸ Nunkoo

رامکیسون^۱، ۲۰۱۲؛ وارگاس - سنچز^۲ و همکاران، ۲۰۰۹). در این رابطه بررسی پیشینه تحقیق در اکثریت قریب به اتفاق مطالعات نشان می‌دهد که، نگرش و درک ساکنین از اثرات گردشگری، بر میزان حمایت آنها نسبت به توسعه‌ی گردشگری تاثیرگذار است.

مبانی نظری

در رابطه با درک و شناخت واکنش و نگرش و گرایش جامعه‌ی میزبان نسبت به توسعه‌ی گردشگری چارچوب‌های تحلیلی مختلفی وجود دارد. یکی از چارچوب‌های تئوریک برای درک واکنش و سطح حمایت جامعه‌ی میزبان نسبت به توسعه‌ی گردشگری، تئوری مبادله اجتماعی است. مطالعات متعددی براساس نظریه مبادله اجتماعی، اهمیت درک ساکنین از اثرات گردشگری در رابطه با تاثیرگذاری بر میزان حمایت شان از توسعه‌ی گردشگری را تایید کرده است. این تئوری یک چارچوب زیربنایی برای بسیاری از مطالعات، روش‌ها و رویکردها محسوب می‌شود. اولین بار در مطالعات پردو، لانگ، و آلن تئوری مبادله اجتماعی (SET^۳)، به عنوان یک توضیح بالقوه‌ایی از چرایی حمایت ساکنین یا مقاومت در برابر توسعه‌ی گردشگری پیشنهاد داده شد (لانگ^۴، پردو^۵ و آلن^۶، ۱۹۹۰؛ پردو، لانگ و آلن، ۱۹۸۷؛ پردو و همکاران، ۱۹۹۰). این تئوری، برای درک نگرش‌های ساکنین سودمند به نظر می‌رسد، زیرا در این چارچوب نظری هردو اثرات منفی و مثبت گردشگری درک شده توسط جامعه‌ی میزبان به عنوان یک استدلال به شمار می‌آید (آپ^۷، ۱۹۹۲: ۶۸۵). منشا این تئوری را می‌توان در زمینه‌های جامعه شناسی و روانشناسی اجتماعی از طریق بررسی اولیه انجام شده توسط هومنز (۱۹۵۸)^۸ و بلو^۹ (۱۹۶۴)، و پس از آن توسط امرسون^{۱۰} (۱۹۷۶) ردیابی کرد. (آندرک^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۵: ۶).

نانکو و همکاران محبوبیت نظریه مبادله اجتماعی را به این واقعیت نسبت می‌دهند که " این نظریه ماهیت ناهمگون جامعه‌ی میزبان را به رسمیت می‌شناسد، چراکه گروه‌های مختلف افراد ممکن است، با توجه به درکشان از منافع و هزینه‌های گردشگری، نگرش‌های متفاوتی نسبت به گردشگران و توسعه‌ی گردشگری داشته باشند(نانکو همکاران، ۲۰۱۲ : ۶). بدین ترتیب نگرش ساکنین به گردشگری براساس ارزیابی آنها از منافع یا هزینه‌های مورد انتظار در عوض خدماتی که آنها ارائه می‌کنند شکل گرفته است(آپ، ۱۹۹۲: ۶۶۹). در این رابطه مطالعات دوگان، آپ /و

¹ Ramkissoon

² Vargas-Sanchez

³ Social Exchange Theory

⁴ Long

⁵ Perdue Allen

⁶ Allen

⁷ Ap

⁸ Homans

⁹ Blau

¹⁰ Emerson

¹¹ Andereck

کرامپتون مبین آن است که جامعه‌ی محلی به هنگام رویا رویی با گردشگران واکنش‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند. تفاوت این واکنش‌ها بستگی به این دارد که جامعه تا چه اندازه از اثرات گردشگری احساس ناراحتی کرده و این ناراحتی تا چه اندازه بر فوایدی که گردشگری به همراه دارد، غلبه می‌کند (شارپلی و تلفر، ۱۳۹۱: ۳۲۵).

داکسی (۱۹۷۵) در طی مطالعات خود به مدلی دست یافت که در آن به بررسی رفتارها و واکنش جامعه‌ی محلی نسبت به گردشگران پرداخته است. طبق نظر داکسی جوامع چهار مرحله را طی مواجهه با پدیده گردشگری طی می‌نمایند که به ترتیب عبارتند از: خشنودی، بی‌علاقگی، رنجش و مخالفت. در هر یک از مراحل مذکور جوامع محلی براساس ویژگی‌ها و اثرات گردشگری، عکس العمل‌های متفاوتی از خود بروز می‌دهند، در این رابطه نگرش منفی جامعه‌ی محلی در پی افزایش اثرات منفی توسعه‌ی گردشگری، با حرکت به سمت مراحل بالای مدل افزایش می‌یابد (ضیایی و حسن پور، ۱۳۹۲، ۱۷).

از دیگر چارچوب‌های تحلیلی برای درک واکنش مردم نسبت به توسعه‌ی گردشگری، تئوری چرخه حیات می‌باشد. در این رابطه باتلر سیر تکاملی نظام توریسم را ارائه کرده است. به نظر او این چرخه تکاملی از مرحله کشف شروع می‌شود و رو به پیشرفت می‌گذارد، ولی چنانچه به موقع برای پیشگیری از اثرات منفی آن اقدام نشود، به سقوط منتهی می‌گردد (زاهدی، ۱۳۸۵: ۴۶).

روش تحقیق

این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی تحلیلی مبتنی بر پیمایش می‌باشد. هدف این پژوهش شناخت میزان حمایت و استقبال ساکنین از توسعه‌ی گردشگری در روستاهای مناطق جنگلی و بررسی عوامل اثر گذار بر آن است. با بررسی و ارزیابی تحقیقات دیگران و مبانی نظری مرتبط با موضوع از یک طرف و شناخت اولیه از ناحیه مورد مطالعه از طرف دیگر؛ مفاهیم و متغیرهای تحقیق مشخص شده است. در این تحقیق نگرش ساکنین از پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، وابستگی شغلی به بخش گردشگری و ویژگیهای جمعیت شناختی یا فردی به عنوان متغیرهای مستقل و سطح حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری به عنوان متغیر وابسته می‌باشد و شاخص‌های هر یک از متغیرها در جدول (۱) آمده است. داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها از طریق پرسشنامه و مصاحبه جمع آوری و سوالات پرسشنامه در قالب طیف لیکرت طراحی شده است. واحد تحلیل در این تحقیق، سرپرست خانوار می‌باشد بدین ترتیب جامعه‌ی آماری این تحقیق، سرپرستان خانوار می‌باشد و براساس سرشماری سال ۱۳۹۰، تعداد آنها ۱۸۸۵ خانوار است. برای تکمیل پرسشنامه از سرپرستان خانوار، از روش نمونه‌گیری استفاده گردید. براساس روش نمونه‌گیری کوکران؛ حجم نمونه برای تکمیل پرسشنامه، ۲۵۰ نفر محاسبه شد. به منظور تعیین روایی ظاهری و مفهومی ابزار تحقیق یعنی پرسشنامه، پرسشنامه اولیه

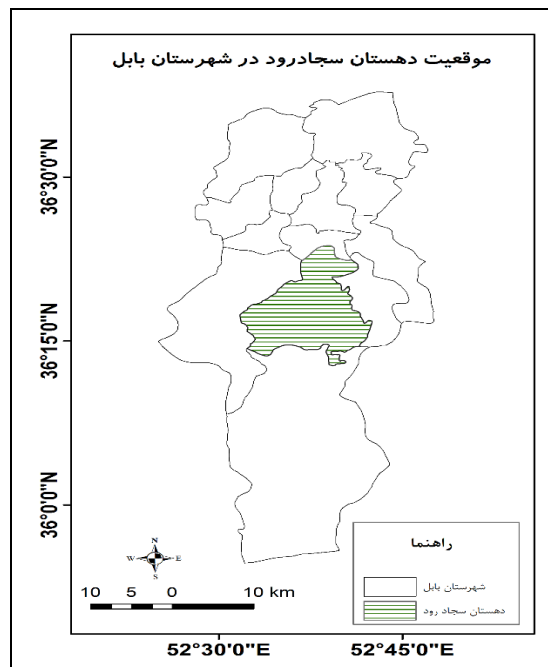
در بین نخبگان و اساتید توزیع و برحسب پیشنهادات آنان تصحیحات لازم صورت گرفت. برای سنجش میزان پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. براساس این ضریب، میزان پایایی پس از اصلاح، ۰/۸۵ بوده است و نتایج حاصله از میزان ضریب پایایی بیانگر آن است که این ضریب، معنادار می‌باشد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری، آماری توصیفی نظیر درصد فراوانی‌ها، میانگین رتبه و آزمون‌های آماری استنباطی نظیر آزمون همبستگی پیرسون، کرامر و اسپیرمن و آزمون رگرسیون چند متغیره گام به گام استفاده شد.

جدول (۱): متغیرهای مستقل و وابسته

نوع مقیاس	آلفای کرونباخ	متغیر	مولفه	نوع متغیر
ترتیبی	۰/۸۴	میزان اشتغالزایی	نگرش ساکنین نسبت به اثرات اقتصادی گردشگری	مستقل
		میزان احیا و رونق بخشی تولیدات بومی		
		میزان درآمد		
		میزان بهبود زیرساخت نظیر جاده و...		
	۰/۸۳	میزان امکانات و فعالیتهای تفریحی	نگرش ساکنین نسبت به اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری	
		میزان دسترسی به امکانات تفریحی		
		میزان فرصت ملاقات مردم با فرهنگ های مختلف		
		میزان حساس غرور و افتخار		
		میزان تقلید از رفتار گردشگران		
	۰/۸۵	میزان جرم و جنایت	نگرش ساکنین نسبت به اثرات زیست محیطی گردشگری	
		میزان احساس راحتی و آرامش		
		میزان سر و صدا		
		میزان تخریب مناطق جنگلی		
		میزان آلودگی زیست محیطی		
	-	اسمی	جنسیت	
نسبی		سن		
اسمی		اشتغال		
ترتیبی		تحصیلات		
ترتیبی	۰/۸۷	میزان حمایت از توسعه‌ی بیشتر فعالیتهای و خدمات گردشگری	میزان حمایت نسبت به توسعه‌ی گردشگری	وابسته
		میزان حمایت از سرمایه گذاری دولت در زمینه گردشگری		
		میزان موافقت با افزایش تعداد گردشگران		
		میزان موافقت با حضور گردشگران در منطقه		
		میزان تمایل به سرمایه گذاری در بخش گردشگری		

ناحیه مورد مطالعه

ناحیه مورد مطالعه روستاهای جنگلی دهستان سجادرود واقع در بخش بندپی شرقی شهرستان بابل است. این دهستان از شمال به دهستان گتاب، از شرق به دهستان دراز کلا، و از سمت غرب و جنوب به ترتیب دهستان‌های خوشرود و فیروزجاه محدود می‌شود. وسعت دهستان مذکور ۱۸۲/۷ کیلومتر مربع و تعداد روستاهای آن بالغ بر ۱۷۴ روستا می‌باشد. از کل روستاها، تعداد ۱۰۴ روستا در داخل مناطق جنگلی قرار دارند تاکنون از این تعداد، ۴۶ روستا خالی از سکنه شده است، در نتیجه براساس سرشماری سال ۱۳۹۰، تعداد روستاهای دارای سکنه ۵۷ روستا و دارای ۱۸۸۵ خانوار و ۵۸۵۴ نفر جمعیت می‌باشد، مناطق جنگلی این دهستان و روستاهای واقع شده در آن در دهه‌های اخیر به دلیل جاذبه‌های طبیعی نظیر چشم اندازهای جنگلی، رودخانه‌ها و آبشارها و مانند آن و همچنین جاذبه‌های فرهنگی نظیر معماری خاص سکونتگاههای روستاهای جنگلی؛ شیوه فعالیتهای اقتصادی، آداب و رسوم و مانند آن مورد توجه گردشگران داخلی قرار گرفته است.

شکل (۱): نقشه ناحیه مورد مطالعه

یافته‌های توصیفی

بررسی نتایج مستخرج از پرسشنامه مبین آن است که از مجموع ۲۵۰ پرسشنامه توزیع شده میان ساکنین بومی روستاهای جنگلی دهستان سجادرود، ۷۲/۹ درصد توسط پاسخ‌گویان مرد و ۲۷/۱ درصد توسط پاسخ‌گویان زن تکمیل شد، که در مجموع ۷۸/۹ درصد پاسخ‌گویان متاهل و ۲۱/۱ درصد آنان مجرد بوده‌اند. از نظر سنی جامعه‌ی آماری مورد مطالعه به ۶ گروه سنی تقسیم گردید، بیشترین فراوانی پاسخ‌گویان در گروه سنی ۳۵-۴۴ سال قرار داشته‌اند. ارزیابی وضعیت تحصیلی جامعه‌ی محلی در ۳ سطح زیر دیپلم و دیپلم، فوق دیپلم و لیسانس، فوق لیسانس و بالاتر صورت گرفت که اطلاعات برآمده از تحلیل پرسشنامه مبین فراوانی بیشتر گروه تحصیلی زیر دیپلم و دیپلم است.

یافته‌های تحلیلی

نگرش ساکنین به اثرات گردشگری

نگرش ساکنین به اثرات و پیامدهای توسعه گردشگری از عوامل موثر بر میزان حمایت آنها از توسعه گردشگری است به صورتی که اگر اثرات مثبت درک شده (مزایا) سنگین‌تر از عواقب منفی بالقوه (هزینه) باشد، ساکنین به احتمال زیاد از توسعه گردشگری حمایت می‌کنند (لی ۲۰۱۳، ۳۹). بنابراین جهت شناخت میزان حمایت ساکنین و سنجش عوامل موثر بر آن، ابتدا نگرش ساکنین نسبت به اثرات و پیامدهای توسعه گردشگری مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این راستا نگرش ساکنین از طریق گویه‌های مطرح شده در پرسشنامه در قالب سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بررسی و به تفکیک تشریح می‌شود. نتایج کلی در زمینه پیامدهای توسعه گردشگری حاکی از آن است که اثرات توسعه گردشگری در ابعاد اقتصادی و اجتماعی عمدتاً مطلوب و در ابعاد زیست محیطی نامطلوب می‌باشد. به طوری که یکی از عواملی که بر نگرش ساکنین منطقه نسبت به حمایت از توسعه گردشگری می‌تواند اثر گذار باشد منافع و هزینه‌های اقتصادی توسعه گردشگری است. از این رو نگرش جامعه‌ی میزبان در خصوص اثرات اقتصادی توسعه گردشگری مورد بررسی قرار گرفت. برآیند ارزیابی‌ها، مطابق با آمار مطرح شده در جدول (۳)، مبین افزایش فرصت‌های شغلی (با میانگین ۳/۲۱)، افزایش درآمد مردم محلی (با میانگین ۳/۳۸)، رونق بخشی به تولیدات کشاورزی و صنعتی محلی و بومی در نتیجه توسعه گردشگری (با میانگین ۳/۴)، بهبود زیر ساخت نظیر جاده (با میانگین ۳/۲)، تغییر قیمت زمین و مسکن (با میانگین ۳/۵) است. در این میان بیش از ۸۰ درصد پاسخ‌گویان بر این باورند که توسعه گردشگری از حیث مسائل اقتصادی تاثیر خیلی زیادی بر متغیر قیمت زمین و مسکن در این منطقه داشته است. اگر چه افزایش قیمت زمین و مسکن در نتیجه توسعه گردشگری در برخی از

مطالعات و تحقیقات به عنوان پیامد منفی قلمداد می‌شود. مادر ناحیه مورد مطالعه با توجه به اینکه این منطقه در مرحله اولیه توسعه گردشگری قرار دارد و هنوز زمین و مسکن جنبه بورس بازی و سوداگری نگرفته است و از سوی دیگر باعث افزایش سرمایه ساکنین بومی شده است به عنوان پیامد مطلوب تلقی می‌شود. نتایج مصاحبه با ساکنین نیز موید این مساله است. لذا مطالعات صورت گرفته در این بعد نشان از نگرش مثبت جامعه‌ی میزبان به اثرات توسعه‌ی گردشگری دارد.

یکی دیگر از اثرات و پیامدهای توسعه‌ی گردشگری، مربوط به اثرات و پیامدهای مطلوب و نامطلوب اجتماعی - فرهنگی است که بنا بر شرایط منطقه مورد مطالعه، نگرش جامعه‌ی میزبان را نسبت به پذیرش گردشگر و حمایت از گردشگری تحت تاثیر قرار می‌دهد. جهت درک نگرش جامعه‌ی میزبان نسبت به اثرات مذکور، نظرات آن‌ها را از طریق ۷ متغیر مطرح شده در پرسشنامه جویا شده، نتایج برآمده از تحلیل پاسخ‌ها نشانگر آن است که توسعه‌ی گردشگری در برخی زمینه‌ها تاثیر مطلوبی بر تجهیز منطقه از نظر توسعه‌ی امکانات و فعالیت‌های تفریحی (با میانگین ۳/۲۵) و دسترسی به امکانات تفریحی (با میانگین ۳/۲۹) دارد، اما نگرش ساکنین به اثرات اجتماعی - فرهنگی توسعه‌ی گردشگری در همه شاخص‌های مورد بررسی مثبت نبوده و آنان معتقدند تقلید از رفتار گردشگران در نتیجه توسعه‌ی گردشگری تاحدودی (با میانگین رتبه ۳/۱) تغییر یافته است بدین ترتیب یافته‌های پژوهش عمدتاً حکایت از نگرش مثبت جامعه‌ی میزبان به توسعه‌ی گردشگری از منظر اثرات اجتماعی - فرهنگی دارد.

تحقیقات نشان می‌دهد محیط زیست طبیعی بکر یک دارایی، به خصوص برای کشورهای جهان سوم است که می‌توان به عنوان یک مزیت رقابتی در زمینه گردشگری بر روی آن سرمایه گذاری کرد (کاتر^۱، ۱۹۹۳: ۸۷). از طرفی رشد سریع گردشگری نگران کننده است چرا که موجب از دست دادن این مزیت رقابتی و منبع پایه ایی مهم برای بشر شده و مستقیماً به محیط زیست خسارت وارد می‌نماید (اینزنبacher^۲، ۱۹۹۳: ۱۴۴). بنابراین لازم است نگرش جامعه‌ی میزبان به اثرات زیست محیطی نیز به عنوان عاملی اثر گذار بر حمایت از توسعه‌ی گردشگری مورد بررسی قرار گیرد. در پژوهش حاضر اثرات مذکور را از طریق شاخص‌هایی مانند: افزایش آلودگی صوتی، تخریب مناطق جنگلی، آلودگی زیست محیطی و غیره مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که با افزایش فعالیت گردشگری به طور میانگین آلودگی منابع آب و رودخانه‌ها ۳/۳۸، رها سازی زباله از طریق گردشگران در کنار جاده و مناطق جنگلی ۳/۴۲ و نیز میزان ترافیک ۳/۲۷ افزایش یافته است. مطالعات صورت گرفته دلالت بر نگرش منفی جامعه‌ی میزبان در خصوص مسایل زیست محیطی به توسعه‌ی گردشگری دارد.

¹ Cater

² Enzenbacher

جدول (۲): درصد فراوانی و میانگین رتبه نگرش ساکنین نسبت به اثرات گردشگری

میانگین	درصد فراوانی					اثرات در نتیجه توسعه‌ی گردشگری	
	خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	خیلی کم		
۳/۳۱	۱۲/۵	۳۲/۳	۲۹/۴	۱۶/۱	۹/۷	میزان اشتغالزایی	اقتصادی
۳/۴	۱۰/۲	۳۶/۶	۳۹	۱۲/۲	۲	میزان رونق بخشی به تولیدات کشاورزی و صنعتی محلی و بومی	
۳/۳۸	۱۸/۵	۲۹/۴	۳۱	۱۴/۱	۶/۹	میزان درآمد زایی	
۳/۲	۱۴/۱	۳۱/۷	۲۵/۷	۱۷/۷	۱۰/۸	بهبود زیرساخت نظیر جاده و ...	
۳/۵	۲۰/۶	۳۳/۶	۲۹/۱	۸/۹	۷/۷	میزان قیمت زمین و مسکن	
۳/۲۵	۱۴/۲	۳۲/۴	۲۶/۳	۱۸/۶	۸/۵	امکانات و فعالیتهای تفریحی	اجتماعی - فرهنگی
۳/۲۹	۱۲/۳	۳۵/۸	۲۸/۸	۱۵/۲	۷/۸	دسترسی به امکانات تفریحی	
۳/۲۸	۱۴/۲	۳۱/۳	۳۰	۱۸/۳	۶/۳	فرصت ملاقات مردم محلی از سایر فرهنگ ها	
۳/۴۹	۱۹/۴	۳۱	۳۱	۱۶/۵	۲	احساس غرور و افتخار به این منطقه	
۳/۱۱	۱۲	۲۲/۱	۳۹/۴	۱۸/۵	۸	تقلید از رفتار گردشگران	
۲/۸۶	۷/۶	۲۰/۱	۴۰/۶	۱۴/۹	۱۶/۹	میزان جرم و جنایت	زیست محیطی
۳/۰۷	۸/۱	۲۱/۱	۴۵/۳	۲۱/۵	۴	میزان احساس راحتی و آرامش	
۳/۳۳	۱۱/۷	۳۴/۴	۳۵/۲	۱۲/۶	۶/۱	میزان آلودگی صوتی	
۳/۲۸	۱۶/۲	۳۲	۲۶/۷	۱۴/۲	۱۰/۹	تخریب مناطق جنگلی	
۳/۳۱	۲۰/۱	۲۸/۵	۲۳/۷	۱۵/۵	۹/۲	آلودگی زیست محیطی	
۳/۳۸	۱۹/۳	۳۴/۱	۲۲/۹	۱۳/۷	۱۰	آلودگی منابع آب و رودخانه ها	زیست محیطی
۳/۴۲	۲۲/۹	۳۱/۷	۲۱/۷	۱۲/۴	۱۱/۲	رها سازی زباله از طریق گردشگران در کنار جاده و مناطق جنگلی	
۳/۲۷	۸/۹	۳۳/۷	۳۸/۲	۱۴/۲	۴/۹	میزان ترافیک	

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

بر اساس مطالعات میدانی، در مجموع نگرش ساکنین به اثرات کلی توسعه‌ی گردشگری و منافع و هزینه‌های آن، مثبت است، زیرا بیش از ۸۰ درصد ساکنین اعتقاد داشته‌اند منافع و فواید حاصل از توسعه‌ی گردشگری بیش از هزینه‌ها و پیامدهای منفی آن است و از طرفی ساکنین اثرات و پیامدهای کلی توسعه‌ی گردشگری را با میانگین رتبه ۳/۴۵ مطلوب می‌دانسته‌اند.

جدول (۳): درصد فراوانی و میانگین رتبه نگرش ساکنین نسبت به اثرات کلی توسعه‌ی گردشگری

میانگین	درصد فراوانی					گویه‌ها
	کاملاً موافقم	موافقم	تا حدودی موافقم	مخالقم	کاملاً مخالفم	
۳/۵	۲۴/۹	۲۲/۹	۳۳/۷	۱۴/۵	۴	منافع و فواید حاصله از توسعه‌ی گردشگری بیش از هزینه‌ها و پیامدهای منفی برای مردم این منطقه خواهد بود.
۳/۴۵	۱۲/۹	۳۳/۲	۴۴	۶/۲	۳/۷	اثرات کلی توسعه‌ی گردشگری مطلوب است.

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

میزان حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری

به منظور بررسی میزان حمایت ساکنین از توسعه‌ی گردشگری ۵ متغیر مطرح شده در جدول (۵) مورد بررسی قرار گرفت. به طور کلی ساکنین روستاهای پراکنده جنگلی این منطقه، در حد بالایی از توسعه‌ی گردشگری حمایت می‌کنند، به طوری که میزان حمایت ساکنین با میانگین رتبه ۳/۷۴ در حد زیاد می‌باشد لیکن میزان حمایت ساکنین با توجه به برخی از ویژگی‌های جمعیت شناختی متفاوت است. به طوری که بین سطح حمایت ساکنین با برخی ویژگی‌های فردی رابطه وجود دارد. یافته‌ها در این زمینه نشان می‌دهند که بین دو متغیر سن و میزان حمایت رابطه‌ی معکوس و معنادار وجود دارد؛ به طوری که میزان همبستگی برابر با ۰/۴۱۱- در سطح الفای کمتر از یک درصد معنادار است همچنین براساس آزمون کرامر، بین جنسیت و سطح حمایت رابطه معناداری وجود ندارد و نتیجه آزمون همبستگی اسپیرمن از رابطه بین سطح تحصیلات و میزان موافقت با حضور گردشگران نیز بیانگر عدم ارتباط معنادار بین این دو متغیر می‌باشد. اما آزمون کرامر، رابطه معناداری را بین متغیرهای نوع شغل و سطح حمایت نشان می‌دهد. در این خصوص می‌توان اذعان کرد، شاغلانی که وابستگی اقتصادی بیشتری به گردشگری داشته‌اند، به طور چشمگیری از توسعه‌ی این بخش حمایت می‌کردند (جدول ۵).

جدول (۴): میزان حمایت ساکنین از توسعه گردشگری

میانگین	درصد فراوانی					گویه ها
	کاملاً موافقم	موافقم	تا حدودی موافقم	مخالقم	کاملاً مخالفم	
۳/۷	۲۳/۸	۳۷/۱	۲۸/۶	۳/۷	۲/۳	امکانات و فعالیتهای گردشگری باید بیشتر توسعه داده شود.
۴/۰۲	۳۶/۱	۳۹/۸	۱۵/۷	۷/۲	۱/۲	دولت باید سرمایه گذاری گردشگری در دهستان سجادرود را ترویج و تبلیغ نماید.
۳/۸۴	۲۲/۵	۴۹/۸	۲۰/۱	۵/۲	۲/۴	تعداد مسافران و گردشگران، در این منطقه باید افزایش یابد.
۳/۸	۲۲/۸	۴۴/۸	۲۳/۶	۸	۸/۰	من با حضور گردشگران در این منطقه موافقم.
۳/۴۷	۲۱/۹	۳۰/۳	۲۹/۲	۱۰/۷	۷/۹	من دوست دارم در بخش گردشگری سرمایه گذاری کنم.
میانگین کل: ۳/۷۴						

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

جدول (۵): رابطه بین ویژگیهای جمعیت شناختی و سطح حمایت ساکنین

سطح حمایت ساکنین	آزمون	متغیر ویژگیهای جمعیت شناختی
-۰/۴۱۱	میزان همبستگی پیرسون	سن
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۲۱۱	میزان همبستگی فی و کرامر	جنس
۰/۴۵۱	سطح معناداری	
۰/۰۷۳	میزان همبستگی اسپیرمن	سطح تحصیلات
۰/۲۶۲	سطح معناداری	
۰/۴۳۸	میزان همبستگی فی و کرامر	شغل
۰/۰۰۰	سطح معناداری	

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

علاوه بر رابطه ویژگیهای فردی یا جمعیت شناختی با میزان حمایت از توسعه گردشگری در ناحیه مورد مطالعه، نحوه نگرش جامعه میزبان نسبت به تاثیرات گردشگری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، بر میزان حمایت ساکنین از توسعه گردشگری تاثیر گذار است. در این

رابطه برای سنجش متغیرهای مستقل یعنی نگرش ساکنین نسبت به اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بر متغیر وابسته یعنی حمایت جامعه‌ی میزبان، از مدل رگرسیون چند متغیره خطی گام به گام استفاده شد. به طور کلی ضریب همبستگی بین همه متغیرهای مستقل با میزان حمایت به عنوان متغیر وابسته ۰/۴۱ و با آلفای کمتر از یک درصد معنادار بوده است. از طرفی با توجه به میزان ضریب تعیین این مدل (۱۷ درصد) بدان معنی است که ۱۷ درصد تغییرات متغیر وابسته یعنی میزان حمایت، توسط متغیرهای مستقل یعنی نگرش ساکنین نسبت به اثرات اقتصادی، اجتماعی و محیطی گردشگری تبیین می‌شود (جدول شماره ۷).

جدول (۶): مدل رگرسیون مربوط به تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته سطح حمایت

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	میزان واریانس محاسبه شده	سطح معناداری
رگرسیون	۲۴/۷۰۸	۳	۸/۲۳۶	۱۶/۸۳۱	۰/۰۰۰
خطا	۱۱۹/۸۸۶	۲۴۵	۰/۴۸۹	-	-
کل	۱۴۴/۵۹۴	۲۴۸	-	-	-
$R^2 = 0/171$ $R = 0/413$					

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

نتایج اصلی مدل رگرسیون با توجه به جدول (۸) حاکی از آن است که تاثیر هر سه متغیر مستقل بر میزان حمایت معنادار بوده است. بیشترین ضریب بتا مربوط به نگرش ساکنین نسبت به اثرات اقتصادی برابر با ۰/۲۴۴ بوده است. با توجه به میزان بتای مثبت به دست آمده (۰/۲۴۴) می‌توان نتیجه گرفت که نگرش ساکنین نسبت به اثرات اقتصادی گردشگری تاثیر مثبت و مستقیم معنادار بر میزان حمایت آنها داشته است. یکی دیگر از عوامل اثرگذار بر سطح حمایت ساکنین، نگرش آنها نسبت به اثرات اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. بتای مربوط به این متغیر برابر با ۰/۱۹۹، بیانگر تاثیرگذاری مثبت و مستقیم اثرات اجتماعی بر میزان حمایت است. این میزان تاثیرگذاری در سطح آلفای کمتر از یک درصد معنادار می‌باشد. متغیر محیطی، آخرین متغیر وارد شده به معادله است که تاثیر منفی معناداری بر میزان حمایت داشته و بتای ۰/۱۰۳- حاکی از تاثیر منفی و معکوس نگرش ساکنین نسبت به اثرات محیطی بر سطح حمایت می‌باشد. بدین ترتیب نتایج بیانگر آن است که ساکنین این منطقه، اثرات و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی را عمدتاً مثبت درک کرده‌اند، لذا بر میزان حمایت نسبت به توسعه گردشگری تاثیر مثبت داشته است و حمایت زیاد ساکنین در واقع تابعی از درک مثبت ساکنین از نگرش آنها نسبت به اثرات و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی توسعه گردشگری در این منطقه است. از سوی دیگر عدم حمایت کامل ساکنین از توسعه گردشگری، نیز عمدتاً به نگرانی‌ها و دغدغه‌های آنها نسبت به اثرات و پیامدهای منفی و

نامطلوب زیست محیطی توسعه‌ی گردشگری بر می‌گردد. در این رابطه ماهیت اثرگذاری گردشگری بر تمام متغیرهای محیطی این حوزه منفی و نامطلوب بوده زیرا میانگین رتبه همه‌ی متغیرهای محیطی بالاتر از ۳ محاسبه شده است. بنا بر آنچه که یافته‌ها نشان می‌دهد، هر چه تاثیرات و پیامدهای محیطی منطقه افزایش پیدا کند، میزان حمایت ساکنین نیز به طور معناداری کاهش پیدا خواهد کرد. در واقع سطح حمایت ساکنین بر اساس آگاهی از مجموعه‌ی اثرات و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی شکل گرفته است. در این راستا، براساس تئوری مبادله اجتماعی، نگرش جامعه‌ی محلی تحت تاثیر قضاوت‌هایی است که از جمیع هزینه و فایده (اثرات و پیامدهای مطلوب و نامطلوب) درک شده از گردشگری دارند. بنابراین در ناحیه مورد مطالعه نیز، ساکنین اثرات و پیامدهای کلی، توسعه‌ی گردشگری را تا حدودی مطلوب می‌دانند و منافع حاصل از گردشگری را بیش از هزینه‌های آن درک کرده‌اند. از این رو از گردشگری حمایت می‌کنند، اما ادامه روند توسعه‌ی گردشگری و تشدید پیامدهای منفی محیطی آن در آینده، منطقه را با کاهش سطح حمایت ساکنین از این پدیده روبرو می‌سازد. لذا مدیریت و برنامه ریزی با هدف کاهش اثرات و پیامدهای منفی و نامطلوب محیطی در راستای جلب حمایت بیشتر ساکنین امری حیاتی است.

جدول (۷): ضرایب رگرسیون متغیرهای مستقل بر میزان حمایت از توسعه‌ی گردشگری

سطح معناداری	T	ضرایب معیار شده	ضراسب معیار نشده		متغیرهای مستقل
		بتا	خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۹	۲/۶۴۲	۰/۱۹۹	۰/۰۶۹	۰/۱۸۳	نگرش ساکنین نسبت به اثرات اجتماعی
۰/۰۰۱	۳/۳۳۷	۰/۲۴۴	۰/۱۰۶	۰/۳۴۴	نگرش ساکنین نسبت به اثرات اقتصادی
۰/۰۳۵	-۲/۱۱۶	-۰/۱۲۶	۰/۰۴۹	-۰/۱۰۳	نگرش ساکنین نسبت به اثرات زیست محیطی

منبع: محاسبات تحقیق حاضر

بحث و نتیجه گیری

در پژوهش حاضر به سنجش میزان حمایت جامعه‌ی میزبان از توسعه‌ی گردشگری در دهستان سجادرود پرداخته شد. با توجه به آنکه دست یابی به هدف پژوهش، مستلزم بررسی عواملی است که نگرش جامعه‌ی میزبان را تحت تاثیر قرار می‌دهد و در نهایت منجر به حمایت یا عدم حمایت آنان از توسعه‌ی گردشگری می‌شود، لذا در این پژوهش ویژگیهای جمعیت شناختی و نگرش ساکنین به

عنوان عوامل موثر بر میزان حمایت مورد بررسی قرار گرفت نتایج این تحقیق نشان می‌دهد رابطه معناداری بین برخی از ویژگی‌های جمعیت شناختی و حمایت از توسعه‌ی گردشگری برقرار است به طوری که ویژگی‌هایی چون سن با میزان حمایت از توسعه‌ی گردشگری رابطه معناداری دارد در این خصوص این نتیجه با نتایج هارالامبوپولاس^۱ و پیزام^۲، ۱۹۹۶؛ ویور^۳ و لاوتون^۴، ۲۰۰۱، از این که جوانان از توسعه‌ی گردشگری حمایت بیشتری می‌کنند همسو است. در مقابل جنسیت و سطح تحصیلات با میزان حمایت از توسعه‌ی گردشگری رابطه معناداری نداشته است نتایج یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های پیزام، ۱۹۷۸؛ موسن^۵ و چینه^۶، ۲۰۰۰ در خصوص رابطه معنادار بین جنسیت و حمایت و یافته‌های کورس - آ^۷، ۱۹۹۸؛ تی، سونمز و سیراکایا، ۲۰۰۲ در خصوص رابطه سطح تحصیلات و حمایت، مغایرت دارد.

علاوه بر این، تحلیل اثرات و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی توسعه‌ی گردشگری روشن نمود که توسعه‌ی گردشگری در دهستان سجادرود علاوه بر پیامدهای مطلوب اجتماعی و اقتصادی، به دلیل فقدان برنامه ریزی و مدیریت و به تبع آن رشد خود جوش و بدون برنامه گردشگری، اثرات و پیامدهای منفی محیطی را در سطح این منطقه در برداشته است. با توجه به این که نگرش ساکنین نسبت به اثرات و پیامدهای توسعه‌ی گردشگری بر سطح حمایت تاثیرگذار است در این رابطه نحوه نگرش ساکنین این منطقه به اثرات مذکور و حمایت آن‌ها از توسعه‌ی گردشگری نیز رابطه معناداری برقرار است. با استفاده از مدل رگرسیون مشخص شد که اثرات اقتصادی و پس از آن اجتماعی - فرهنگی به ترتیب بیشترین تاثیر مثبت و مستقیم و در مقابل اثرات زیست محیطی، تاثیر منفی و معکوس بر حمایت جامعه‌ی میزبان از توسعه‌ی گردشگری دارد. در زمینه تاثیر اثرات درک شده (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی) بر حمایت نیز همانطور که در پیشینه به تفصیل تشریح شد با یافته‌های جورسکی^۷ و همکاران (۱۹۹۷)، و بولی^۸ و همکاران (۲۰۱۴) همسو می‌باشد. از سوی دیگر از آنجا که ناحیه مورد مطالعه که در چند سال اخیر تحت تاثیر توسعه‌ی گردشگری قرار گرفته و هنوز در مرحله اولیه از توسعه‌ی گردشگری قرار دارد، حمایت ساکنین این منطقه از توسعه‌ی گردشگری با آنچه که در مدل داکسی و باتلر از این که جامعه‌ی میزبان در مرحله اولیه یا اکتشاف، از توسعه‌ی گردشگری حمایت می‌کنند مطابقت دارد. برآیند کلی پژوهش، مبین نگرش مثبت جامعه‌ی میزبان به اثرات اجتماعی و اقتصادی توسعه‌ی گردشگری و نگرش منفی نسبت به اثرات و پیامدهای زیست محیطی است و در مجموع با توجه به این که ساکنین منافع و فواید توسعه‌ی گردشگری را بیش از هزینه‌های آن درک کرده‌اند

^۱ Haralambopoulos

^۲ Pizam

^۳ Weaver

^۴ Lawton

^۵ Mason

^۶ Cheyne

^۷ Jurowski

^۸ Boley

لذا علی‌رغم آگاهی ساکنین از اثرات و پیامدهای منفی زیست‌محیطی و نگرانی و دغدغه جدی در این خصوص، از توسعه‌ی گردشگری در منطقه مورد مطالعه حمایت می‌کنند. با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادات کاربردی در جهت افزایش سطح حمایت جامعه‌ی میزبان نسبت به توسعه‌ی گردشگری، ارائه می‌شود:

- جلوگیری از تخریب جنگل از طریق آموزش به گردشگران در مورد اهمیت جنگل.
- آگاهی دادن به گردشگران از طریق شبکه‌های اطلاع‌رسانی در مورد سفر سبز با حفظ محیط زیست و رعایت رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی در ناحیه مورد مطالعه..
- مدیریت اصولی در زمینه زباله تولید شده در فصل گردشگری (جمع‌آوری، حمل و دفع و تفکیک صحیح زباله در ناحیه مورد مطالعه).
- اخذ ورودی در استفاده از منابع گردشگری حساس و تحت فشار ناحیه در جهت جبران خسارتهای زیست‌محیطی منطقه.
- اهمیت دادن به نظرات ساکنین محلی و مشارکت آنها در تصمیم‌سازی و مدیریت بخش گردشگری منطقه.

منابع

۱. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). توسعه‌ی گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.
۲. رهنمایی، محمدتقی؛ فرهودی، رحمت‌الله؛ آندریاس، دیتمان و قدمی، مصطفی (۱۳۸۷). بررسی ظرفیت تحمل حوزه مقصد گردشگری با تاکید بر جامعه‌ی میزبان (نمونه موردی: مطالعه‌ی شهر کلاردشت، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، زمستان ۱۳۸۷، دوره ۴۰، شماره ۶۶: ۳۳-۱۷).
۳. زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۵). مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار (با تکیه بر محیط زیست)، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
۴. شارپلی، ریچارد و تلفر، دیوید (۱۳۹۱). برنامه‌ریزی توسعه‌ی گردشگری در کشورهای در حال توسعه؛ ترجمه حمید ضرغام بروجنی؛ انتشارات مهکامه.
۵. ضیایی، محمود؛ حسن‌پور، محمود (۱۳۹۲). تدوین حوزه‌های راهبردی مقاصد گردشگری با استفاده از تطبیق تئوریک و کاربردی مدل‌های چرخه حیات مقصد و شاخص رنجش داکسی مورد شناسی: مصرف فرحزاد و محمداًباد، کوره گز و .... مجله جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، شماره ۹: ۲۸-۱۵.
۶. علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر؛ رمضان زاده لسبویی، مهدی و اسمعیلی، مجید (۱۳۹۳). سنجش نگرش و گرایش جامعه‌ی میزبان به توسعه‌ی گردشگری در نواحی روستایی مناطق بیابانی و کویری (مطالعه‌ی موردی: نواحی روستایی شهرستان خور و بیابانک)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال ۵، شماره ۱۸: ۵۳-۳۷.
۷. قدمی، مصطفی و غلامیان بایی، محمد (۱۳۹۳). اثرات گردشگری، پیامدها، چارچوب‌ها و سیاست‌ها، تهران: ناشر مهکامه.
۸. وثوقی، لیلا؛ خانی، فضیله؛ مطیعی لنگرودی، سید حسن و رهنمایی، محمدتقی (۱۳۸۹). ارزیابی نگرش جامعه‌ی روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری مطالعه‌ی موردی: (منطقه کوهستانی رودبار قصران-شهرستان شمیران)، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال ۲، شماره ۴: ۸۸-۶۳.
9. Andereck, K.L., Valentine, K.M., Knopf R.C. and Vogt C.A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts, **Annals of Tourism Research**, 32: 1056-1076.
10. Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts, **Annals of Tourism Research**, 19(4): 665-690.
11. Boley, B. Bynum., McGehee, Nancy G., Perdue, Richard R. and Long, P. (2014). Empowerment and resident attitudes toward tourism: Strengthening the theoretical foundation through a Weberian lens, **Annals of Tourism Research**, 49: 33-50.
12. Cater, E. (1993). Ecotourism in the Third World: Problems for sustainable tourism development, **Tourism Management**, 14: 85-90.
13. Deng, J., King, B. and Bauer, T. (2002). Evaluating natural attractions for tourism, **Annals of Tourism Research**, 29: 422-438.
14. Enzenbacher, D.J. (1993). Tourists in Antarctica: Numbers and trends, **Tourism Management**, 14(2): 142-146.
15. Font, A.R. (2000). Mass tourism and the demand for protected natural areas: a travel coast approach, **Journal of Environmental Economics and Management**, 39: 97-116.
16. Haralambopoulos, N. and Pizam, A. (1996). Perceived impacts of tourism: The case of Samos, **Annals of Tourism Research**, 23: 503-526.
17. Jurowski, C., Uysal, M. and Williams, R.D. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism, **Journal of Travel Research**, 36(2): 3-11.

18. Korc- a, P. (1998). Resident perceptions of tourism in a Resort town, **Leisure Sciences**, 20: 193–212.
19. Kuijper, M.W.M. (2003). Marine and coastal environmental awareness building within the context of UNESCO's activities in Asia and the Pacific, **Marine Pollution Bulletin**, 47: 265–272.
20. Kuvan, Y. and Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya, **Tourism Management**, 26: 691–706.
21. Lee, T.H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development, **Tourism Management**, 34: 37–46.
22. Long, P.T., Perdue, R.R. and Allen, L. (1990). Rural resident tourism perceptions and attitudes by community level of tourism, **Journal of Travel Research**, 28(3): 3–9.
23. Mason, P. and Cheyne, J. (2000). Resident attitudes to proposed tourism development, **Annals of Tourism Research**, 27(2): 391–411.
24. Mihalic, T. (2000). Environmental management of a tourist destination— a factor of tourist competitiveness, **Tourism Management**, 21: 65–78.
25. Nunkoo, R. and Gursoy, D. (2012). Residents' support for tourism: an identity perspective, **Annals of Tourism Research**, 39(1): 243–268.
26. Nunkoo, R. and Ramkissoon, H. (2012). Power, trust, social exchange and community support, **Annals of Tourism Research**, 39(2): 997–1023.
27. perdue, R.R., Long, P.T. and Allen, L. (1987). Rural resident perceptions and attitudes, **Annals of Tourism Research**, 14: 420–429.
28. Perdue, R. Richard, Long, T. and Allen, L. (1990). Resident support for tourism development, **Annals of Tourism Research**, 17: 586–599.
29. Pizam, A. (1978). Tourism impacts: The social costs to the destination community as perceived by the residents, **Journal of Travel Research**, 16: 8–12.
30. Priskin, J. (2001). Assessment of natural resources for nature-based tourism: The case of the Central Coast Region of Western Australia, **Tourism Management**, 22: 637–648.
31. Teye, M., So nmez, S.F. and Sirakaya, E. (2002). Residents' attitudes toward tourism development, **Annals of Tourism Research**, 29: 668–688.
32. Vargas-Sanchez, A., Plaza-Mejia, M. and Porras-Bueno, N. (2009). Understanding residents' attitudes toward the development of industrial tourism in a former mining community, **Journal of Travel Research**, 47: 373–387.
33. Weaver, D.B. and Lawton, L.J. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe, **Annals of Tourism Research**, 28: 439–458.